

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

ЛАВРУХІНА КАТЕРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 005.722:656.62(043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ
ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРІВ БУДІВЕЛЬНИХ
ПІДПРИЄМСТВ В ІННОВАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі менеджменту в будівництві Київського національного університету будівництва і архітектури Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник

доктор економічних наук, доцент
НОВИКОВА Іннола Вікторівна,
ВСП «Інститут інноваційної освіти
Київського національного університету
будівництва і архітектури»
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри економіки та менеджменту

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
СМЕРІЧЕВСЬКА Світлана Василівна,
Національний авіаційний університет
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри логістики

кандидат економічних наук, доцент
КОТЬКАЛОВА-ЛИТВИН Інна Володимирівна,
Вінницький національний аграрний університет
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри маркетингу та аграрного бізнесу

Захист відбудеться «02» липня 2020 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.056.10 Київського національного університету будівництва і архітектури за адресою: 03037, м. Київ, Повітрофлотський пр., 31, ауд. 319.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського національного університету будівництва і архітектури за адресою: 03037, м. Київ, Повітрофлотський пр., 31.

Автореферат розісланий «01» червня 2020 року.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

І. С. Івахненко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Глобалізація та переорієнтація світового ринку, стрімкий розвиток технологій загострили необхідність збалансованого розвитку будівництва та створили перспективи для зростання обсягів будівництва. За цих умов інноваційні процеси стають найважливішим засобом забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці та поліпшення якісних показників діяльності підприємств у всіх сферах економічної діяльності. Інноваційні процеси в будівельній сфері є важливою складовою виробничої діяльності, оскільки саме вони забезпечують відтворення основних засобів, передусім суб'єктів господарювання в секторальному, регіональному та національному рівнях, шляхом нового будівництва, розширення, реконструкції та технічного переоснащення виробництва. У процесі виробничої діяльності будівельних підприємств інвестиційні ресурси перетворюються в об'єкти основного капіталу, а через участь в інвестиційних процесах реалізується потенціал будівельної сфери у формуванні виробничих фондів різних секторів економіки. Водночас ефективність інвестиційного впливу будівельної сфери на сталий розвиток економіки значною мірою залежить від досконалості методів регулювання інвестиційних процесів та їх відповідності сучасним потребам. У цьому контексті зростає роль наукових підходів до розробки виваженої і релевантної до секторальних особливостей та динамічних змін зовнішнього середовища інвестиційної політики, а також виявлення основних чинників її впливу на розвиток інвестиційних процесів у будівельній галузі.

Реформування політики ціноутворення в будівництві ставить перед підприємством відповідні сучасні вимоги, що визначає формування в Україні якісно нового ринку будівельних послуг, які ґрунтуються на системних принципах конкурентоспроможності.

Наукові та практичні проблеми, пов'язані з формуванням кластерів будівельних підприємств та інноваційних процесів, відображені в працях В. Аніна, Р. Бауэра, І. Бланка, М. Бромвіча, М. Бутка, О. Готофамовської, В. Гриньової, Т. Лепейко, В. Лича, Д. Норткотта, П. Орлова, Л. Оліфіренко, А. Пересади, В. Пономаренка, Г. Рижаків, В. Савчука, П. Хавранека, М. Мурашка, Б. Шарпа, В. Шапіро, О. Ястремської та ін. Науковці Г. Башнянин, В. Беренс, Є. Бойко, Д. Булькальцев, Л. Дж. Гітман, М. Джонк, Я. Єлейк, Я. Крупк, І. Котькалова-Литвин, Г. Маховіков, І. Новикова, О. Остафіл, Д. Пономаренко, А. Пересад, К. Рейлі, В. Рогожина, Д. Черваньова, С. Шкарлет розглянуто пріоритетні напрямки підвищення ефективності інноваційного процесу в будівництві.

Важливим теоретико-прикладним аспектам формування та розвитку кластерів підприємств як сучасних інноваційно-інтеграційних форм підприємництва присвячено наукові праці таких зарубіжних дослідників, як М. Енрайт, М. Портер, О. Солвел, Г. Ліндгвіст, М. Кастельс, Ч. Кетелс, К. Блоіс, У. Пауел, П. Брантлі, С. Перроу, Л. Сміт-Дор. У вітчизняному науковому середовищі дослідження проблем функціонування кластерів представлено в працях М. Войнаренка, В. Гоблика, С. Гриценка, В. Ільчука, О. Карпенко, В. Лифар, С. Смерічевської, С. Соколенко, Г. Озерської, О. Паливоди, І. Смирнова, С. Іванова.

Незважаючи на існування значної кількості теоретичних та практичних досліджень з проблем становлення та розвитку кластерів підприємств в економіці, існує потреба в наступному їх поглибленому вивченні. Подальшої наукової розробки потребує й проблема оцінювання соціально-економічних результатів участі

підприємства у кластерній структурі, а також умов та механізмів забезпечення ефективної функціональної взаємодії компаній у кластерній структурі. Таким чином, наукова та практична цінність зазначених проблем у забезпеченні конкурентоспроможного розвитку підприємств будівельної галузі України обумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мету, завдання, об'єкт та предмет.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано у безпосередньому зв'язку з науково-дослідною роботою державних програм розвитку інноваційно-будівельної діяльності України, а також з науково-прикладними дослідженнями, які здійснювались у КНУБА та Академії будівництва України за темами:

- «Економічний механізм управління бізнес-процесами розвитку будівельних підприємств» (КНУБА, 2014-2018 рр., номер держреєстрації 0110U005118), в межах якої автором удосконалено класифікацію спільних кластерних проєктів для полегшення вибору практичного напрямку співробітництва підприємств у кластері на початкових етапах його створення та формування оптимального складу учасників;

- «Науково-аналітичні інструменти адміністрування процесами інвестиційного забезпечення в економіко-управлінському середовищі проєктів житлового будівництва» (Академія будівництва України, відділення менеджменту та організації інновацій, 2016-2018 рр., шифр теми W-s-d-16/4) – автором розроблено методичний підхід до вибору оптимального кластерного проєкту для спільної реалізації підприємствами в межах інноваційних кластерів для раціонального використання ресурсів будівельних підприємств;

- «Економічний реінжиніринг процесів управління та бюджетування будівельних підприємств» (номер держреєстрації 0115U0008611) – автором здійснено економічне обґрунтування систематизації мотиваційних чинників, що спонукають підприємства до організації кластерної кооперації на основі виділення двох критеріїв переваг: зростання інноваційної активності будівельних підприємств та зменшення витрат підприємств, що спрощує пошук зон перетину інтересів учасників кластера та підвищує економічну якість їх взаємодії;

- «Прогнозування показників діяльності будівельного підприємства (номер держреєстрації 0107U009980)» – автором розроблено методичний підхід та практичні рекомендації для подальшого вирішення науково-практичної проблеми забезпечення розвитку будівельних підприємств України на основі створення та функціонування кластерів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розроблення теоретичних, методичних та практичних аспектів розвитку будівельних підприємств на основі формування та ефективного функціонування кластерних структур в інноваційному середовищі. Для досягнення мети в роботі поставлено такі завдання:

- узагальнити теоретичні підходи до визначення сутності кластерної моделі як інструменту забезпечення конкурентоспроможності підприємства;
- визначити особливості функціонування та види кластерів у європейській економіці;
- розкрити умови та організаційно-економічний механізми забезпечення ефективності кластерної взаємодії підприємств-учасників;
- проаналізувати динаміку та тенденції економічного розвитку будівельних підприємств України;

- дослідити перспективні тенденції розвитку будівельної галузі України;
- розробити напрями кластерної кооперації та функції спеціалізованої кластерної організації;
- обґрунтувати методичний підхід до вибору організаційно-економічного механізму створення кластерів будівельних підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси формування та ефективного функціонування кластерних структур як основи конкурентоспроможного розвитку підприємств будівельної галузі в інноваційних умовах.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти формування й ефективного функціонування організаційно-економічного механізму кластерів будівельних підприємств в умовах інноваційного середовища.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Під час формування понятійно-категоріального апарату, а також аналізу еволюції наукових підходів до становлення «кластерної» теорії у дисертації застосовано такі методи: аналізу та синтезу; діалектичний та системно-структурний; історико-логічного аналізу; індукції та дедукції; міжнародного порівняння, що дало змогу виділити та класифікувати діючі у вітчизняному економічному середовищі кластерні структури та дослідити основні причини, що гальмують їх розвиток, оцінити рівень господарської активності будівельних підприємств. При обґрунтуванні підходів до вироблення основ державної політики підтримки розвитку кластерів використано методи логічного узагальнення та екстраполяції трендів; для розробки заходів ідентифікації кластерних структур на регіональному рівні – методи розрахунку структурних показників. Моделювання вибору оптимальних кластерних проектів, що спрямовані на організацію ефективної співпраці будівельних підприємств в інноваційному середовищі, проведено за методом аналізу ієрархій (метод Сааті). Для прогнозування фінансово-економічних ефектів підприємства як результату його участі у діяльності кластера застосовано пакет для обробки статистичних даних та прогнозування *SPSS*.

Статистичну та емпіричну основу дослідження становлять наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, нормативно-правові акти, статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства інфраструктури України, Європейської Комісії, аналітичні звіти Європейської кластерної обсерваторії, інформаційно-аналітичні матеріали окремих компаній.

Наукова новизна одержаних результатів. Обґрунтовані у дисертаційній роботі теоретико-методичні основи та практичні рекомендації є подальшим поглибленням вирішення науково-практичної проблеми забезпечення розвитку будівельних підприємств України на основі створення та функціонування кластерів. До найвагоміших наукових результатів дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, належать такі:

удосконалено:

- науково-методичний підхід до оцінки та визначення критеріїв ефективності інноваційних процесів як основи соціально-економічного розвитку будівельної галузі, що складається з багаторівневої схеми дослідження процесів інноваційного середовища та показників інноваційної діяльності, багатокритеріальної оцінки інноваційної активності підприємств будівельної галузі з розрахунком інтегрального показника ефективності їх інноваційної діяльності;

- організаційно-економічний механізм оцінки кластерного потенціалу будівельних підприємств в умовах інноваційного середовища, який містить критерії визначення економічних передумов створення інноваційного будівельного кластера, розроблення принципів взаємодії основних учасників інноваційного будівельного кластера та механізму формування інноваційного будівельного кластера, що передбачає оптимальну взаємодію основних сфер виробничих структур і розвитку інтеграційних зв'язків між учасниками будівельного кластера з урахуванням ступеня тісноти зв'язків та рівня організаційної взаємодії учасників, та в рамках якого доведено, що реалізація запропонованого концептуального підходу до здійснення кластеризації будівельного комплексу дає змогу істотно підвищити ефективність і стійкість функціонування внутрішньої організації економічного простору галузі;

- концепцію просторової організації діяльності будівельних підприємств, яка формує базис інноваційного розвитку та інтеграційну взаємодію науки, освіти і виробництва з використанням потенціалу суміжних галузей та визначені основні принципи побудови моделі сприйнятливості інновацій, виявлено взаємозалежність і взаємозумовленість складових її елементів у територіальному аспекті на мікро,- мезо- і макрорівнях;

- науково-методичний інструментарій функціонування будівельних підприємств, які впроваджують інноваційну діяльність та є комплексом конкретних форм і методів управління, реалізації стратегії і забезпечення процесу інноваційного розвитку на основі узагальнення основних наукових підходів до аналізу передового зарубіжного досвіду формування і розвитку інноваційних будівельних кластерів з урахуванням порівняльної оцінки можливості ефективного використання потенціалу будівельних підприємств і об'єднань у рамках кластера як пріоритетний напрям формування конкурентних переваг і сприятливого бізнес-середовища в Україні;

дістали подальшого розвитку:

- методичні засади формування і функціонування будівельного кластера при взаємодії науки, освіти і виробництва як просторово-локалізованої інноваційної підсистеми України з позицій використання потенціалу будівельних підприємств та включають багаторівневу схему формування кластера, аналіз і діагностику передумов створення будівельного кластера в інноваційному середовищі та механізм його функціонування;

- науково-практична оцінка ефективності функціонування кластера, яка визначає послідовність дій під час аналізу інноваційної діяльності не тільки окремих будівельних підприємств, а й спектра продукції і послуг кластера, що має конкурентні переваги, включає визначення доцільності участі підприємства у кластері, його інноваційної активності, динаміки і відносних показників валового національного продукту, інноваційного потенціалу галузі та враховує мультиплікативний ефект будівельного кластера;

- категоріальний апарат теорії формування інноваційного розвитку, просторово локалізованих інноваційних підсистем у взаємодії з суміжними галузями на основі інтеграційної пов'язаності науки, освіти, виробництва, зокрема надано авторське визначення категорій «інноваційний будівельний кластер» та «інноваційне середовище», представлено авторську розробку організаційно-економічного механізму управління кластером будівельних підприємств, висвітлено причинно-наслідковий зв'язок дослідження світової практики управління потенціалом розвитку житлово-комунального господарства у контексті адаптації в Україні; методичний

підхід до активізації інноваційної діяльності будівельних підприємств через уточнення основних передумов формування інноваційних будівельних кластерів з урахуванням принципів інноваційного розвитку будівельних підприємств у складі кластера, що дає змогу врахувати реальні можливості регіону з формування будівельного кластера і перспективи його розширення в довгостроковому періоді залежно від його життєвого циклу; аргументовано, що активізація інноваційної діяльності будівельних підприємств є системоутворюючим фактором прискореного формування інноваційних будівельних кластерів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні методичних та практичних рекомендацій, які можуть бути використані підприємствами, а також органами державної і місцевої влади, галузевими та професійними асоціаціями у процесі прийняття управлінських рішень, які стосуються формування, функціонування та підтримки кластерів в економіці і, насамперед, у галузі будівництва. Деякі розроблені тези та принципи, що представлені у дисертаційній роботі, знайшли своє практичне застосування в діяльності: Академії будівництва України (відділення менеджменту та організації інновацій), де автором здійснено локальне впровадження моделі будівельного кластера в інноваційному середовищі за сприянням науки, освіти і виробництва за участю суміжних галузей відповідно до принципів організації і виробництва на території України (довідка б/н від 10.10.2019); Асоціації «Всеукраїнський союз виробників будівельних матеріалів та виробів» (довідка № 26-03/2020 від 14.12.2019), де автором запропоновано для використання визначення критеріїв формування будівельних кластерів з врахуванням оцінки інноваційного середовища; теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи використовуються в освітньому процесі ВСП «Інститут інноваційної освіти Київського національного університету будівництва і архітектури» (довідка про впровадження № 04-13.5/186 від 10.02.2020) при викладанні дисциплін «Управління проектами», «Менеджмент в будівництві», «Економіка будівництва», «Інноваційний менеджмент».

Особистий внесок здобувача. Усі наукові висновки, положення та практичні пропозиції, що винесені дисертантом на захист, є оригінальним авторським доробком. Обсяг особистого наукового внеску автора наведено у списку опублікованих праць.

Апробація результатів дослідження. Основні методичні та практичні положення і результати дисертаційного дослідження обговорювалися на двох науково-практичних конференціях, зокрема: науковій конференції молодих вчених, аспірантів і студентів КНУБА (м. Київ, 2012 р.), науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів і студентів КНУБА (м. Київ, 2013 р.) та семи міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Шостій міжнародній науково-практичній конференції «Інтегровані енергоефективні технології в архітектурі та будівництві» (КНУБА, 13-15 квітня 2016 р.); Сьомій міжнародній науково-практичній конференції «Інтегровані енергоефективні технології в архітектурі та будівництві» (КНУБА, 26-28 квітня 2017 р.), International scientific-practical conference of young scientists VMC-2017 (Kyiv, 28.11-01.12 2017); Восьмій міжнародній науково-практичній конференції «Інтегровані енергоефективні технології в архітектурі та будівництві» (КНУБА, 25-27 квітня 2018 р.); International scientific-practical conference of young scientists VMC-2019 (Kyiv, 27-29 november 2019); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми генезису економіки інтелектуально-

інноваційного капіталу» (КНУБА, 26 березня 2020 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-управлінські та інформаційно-аналітичні новації в будівництві» (КНУБА, 27 березня 2020 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 16-ти наукових працях: 9 – друковані одноосібні наукові праці загальним обсягом 1,52 друк. арк.; 7 статей – у виданнях, які входять до переліку фахових видань, затвердженого ДАК МОН України, загальним обсягом 2,89 друк. арк., з яких 5 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних загальним обсягом 1,37 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст дисертаційної роботи викладено на 264 сторінках. Робота містить 23 таблиці та 58 рисунків, список використаних джерел із 157 найменувань розміщено на 18 сторінках, 14 додатків – на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** надано загальну характеристику дисертаційної роботи, обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, охарактеризовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено дані щодо апробації одержаних результатів та їх опублікування.

У **першому розділі «Теоретичні засади формування кластерів в інноваційному середовищі»** визначено сутність, зміст та основні складові процесу інновації; досліджено особливості функціонування та види кластерів; розглянуто умови та механізми забезпечення ефективності кластерної взаємодії підприємств. Узагальнюючи визначення термінів «інновації», «інноваційне середовище», надано авторське тлумачення цих понять з урахуванням впливу на діяльність будівельного підприємства.

Визначено, що в модернізації будівельної галузі важливу роль відіграє стратегія розвитку. Ціль такої стратегії полягає в створенні інноваційних форм зв'язку між будівельними підприємствами, які дають змогу максимально ефективно використати виробничі ресурси і досягти стабільно збалансованого розвитку. Будівельну галузь не можна розглядати як окрему одиницю без залучення інших галузей національної економіки, що тісно взаємопов'язані на науково-технічному та ресурсному рівнях. У сучасних умовах важливою формою зв'язку є галузеві кластери, які об'єднують групу взаємопов'язаних галузей, сукупність підприємств на базі територіального об'єднання постачальників сировини і виробників готової продукції, пов'язаних технологічною схемою виробництва.

Досліджено теоретичні підходи до визначення сутності кластерної моделі як інструменту забезпечення конкурентоспроможності підприємства, визначено, що основний зміст поняття «кластер» полягає у тому, що він об'єднує між собою незалежні та неформально пов'язані компанії та установи, які можуть одночасно співпрацювати з іншими організаціями, що не входять до складу цього кластера. Це концентрація промислових та інших об'єктів, які отримують економічні переваги завдяки близькому розташуванню один від одного. Запропоновано авторське визначення поняття «інноваційний будівельний кластер» – це сконцентрована за певною ознакою на певній території група взаємопов'язаних будівельних організацій, які доповнюють одна одну, формують унікальні компетенції та дифузії знань і умінь, працюють в інноваційному середовищі, за допомогою чого збільшують

конкурентоспроможність окремих будівельних підприємств і кластера в цілому.

Визначено особливості функціонування та види кластерів у європейській економіці, доведено, що в сучасних умовах найбільш перспективним напрямом кластеризації у галузі будівництва є сфера комунального господарства. Формування і розвиток кластерів у сфері комунальних господарств надасть можливість здійснити перехід від кількісного до нового якісного розвитку, забезпечити конкурентоспроможність у майбутньому, створити довгострокову стратегію розвитку підприємств і територій. Націлені кластери – це можливість загалом для регіону і зокрема для будівельної сфери розвиватися стрімко, не за інерцією. На особливу увагу заслуговує дослідження потенціалу розвитку для підприємств, що надають житлово-комунальні послуги, оскільки вони, з одного боку, у зв'язку з розвитком інноваційних технологій та створенням умов до підвищення тарифів за послуги мають можливість підвищити свій потенціал, а з іншого, – володіють специфічними особливостями у діяльності, що інколи є перешкодою для реалізації потенціалу. Сфера житлово-комунального господарства (ЖКГ) є важливою і в той же час дуже специфічною складовою національної економіки України. Визначено, що кластер у ЖКГ – це сукупність взаємопов'язаних учасників підприємницької діяльності, що забезпечують нормальне відтворення житлового фонду, раціональне використання фінансових і матеріальних активів, «прозорість» фінансових потоків та оптимізацію системи розрахунків, якісне надання послуг, комплексне впровадження інноваційних технологій.

Розкрито умови та організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності кластерної взаємодії підприємств-учасників. Для підвищення ефективності функціонування і розвитку кластера будівельного підприємства розроблено організаційно-економічний механізм управління, основу дії якого становить узгодження цілей і завдань системи управління з методами, засобами досягнення цілей і управлінськими рішеннями, які є елементами управління (рис. 1). Визначено взаємозв'язок між системою формування та управління кластером будівельного підприємства та інноваційною діяльністю будівельного підприємства (рис. 2).

У другому розділі «Дослідження ефективності організаційно-економічного механізму формування кластерів будівельних підприємств України в умовах інноваційного середовища» проаналізовано динаміку та тенденції економічного розвитку будівельних підприємств України; досліджено проблеми та перспективи розвитку будівельної галузі України; проведено ідентифікацію потенційних кластерних мереж підприємств будівельної галузі в економіці України.

Досліджено перспективні тенденції розвитку будівельної галузі України та визначено, що нинішній стан економіки України свідчить про необхідність кардинальних змін. Кластерний розвиток як чинник активізації регіонального економічного розвитку є характерною ознакою сучасного стану управління економічними процесами. Світовий досвід кластеризації економіки показав, що вона суттєво впливає на процеси посилення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності. Інноваційна економіка, що формується на сучасному етапі, орієнтується на пріоритетність розвитку кластерів, які визнані однією з найефективніших виробничих систем епохи глобалізації. Будівельні організації, які об'єднуються в кластери, отримують переваги завдяки зростанню якості робочої сили, досліджень і більш швидких змін у технології. Позитивний ефект дає здешевлення

первинних факторів виробництва через більш ефективне використання новинок і зростання продуктивності за рахунок обміну ідеями між учасниками кластера та широкого вибору (швидкого набору) кадрів для організацій з відкритими вакансіями.

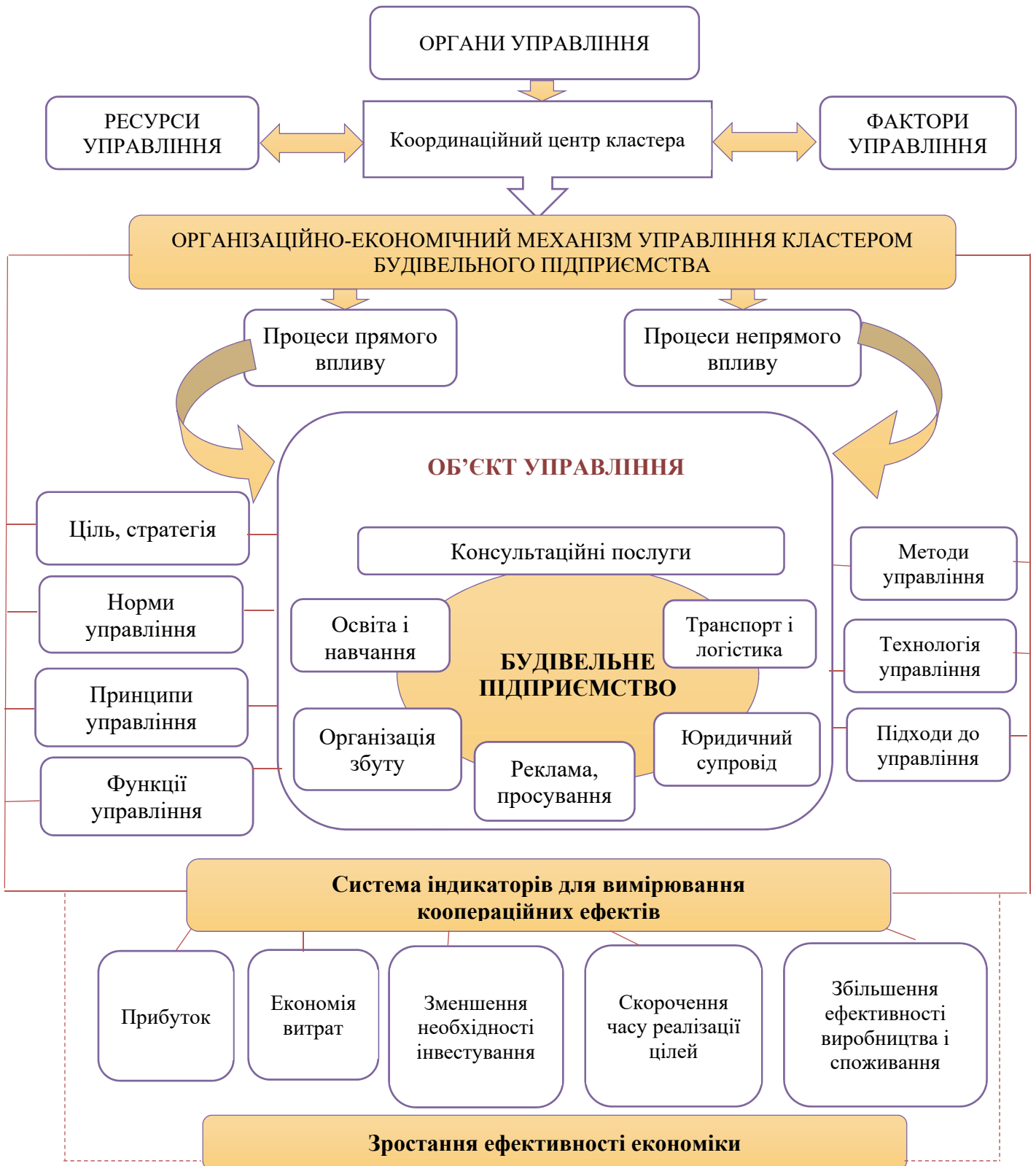

Рис.1. Організаційно-економічний механізм управління кластером будівельного підприємства

Джерело: розроблено автором

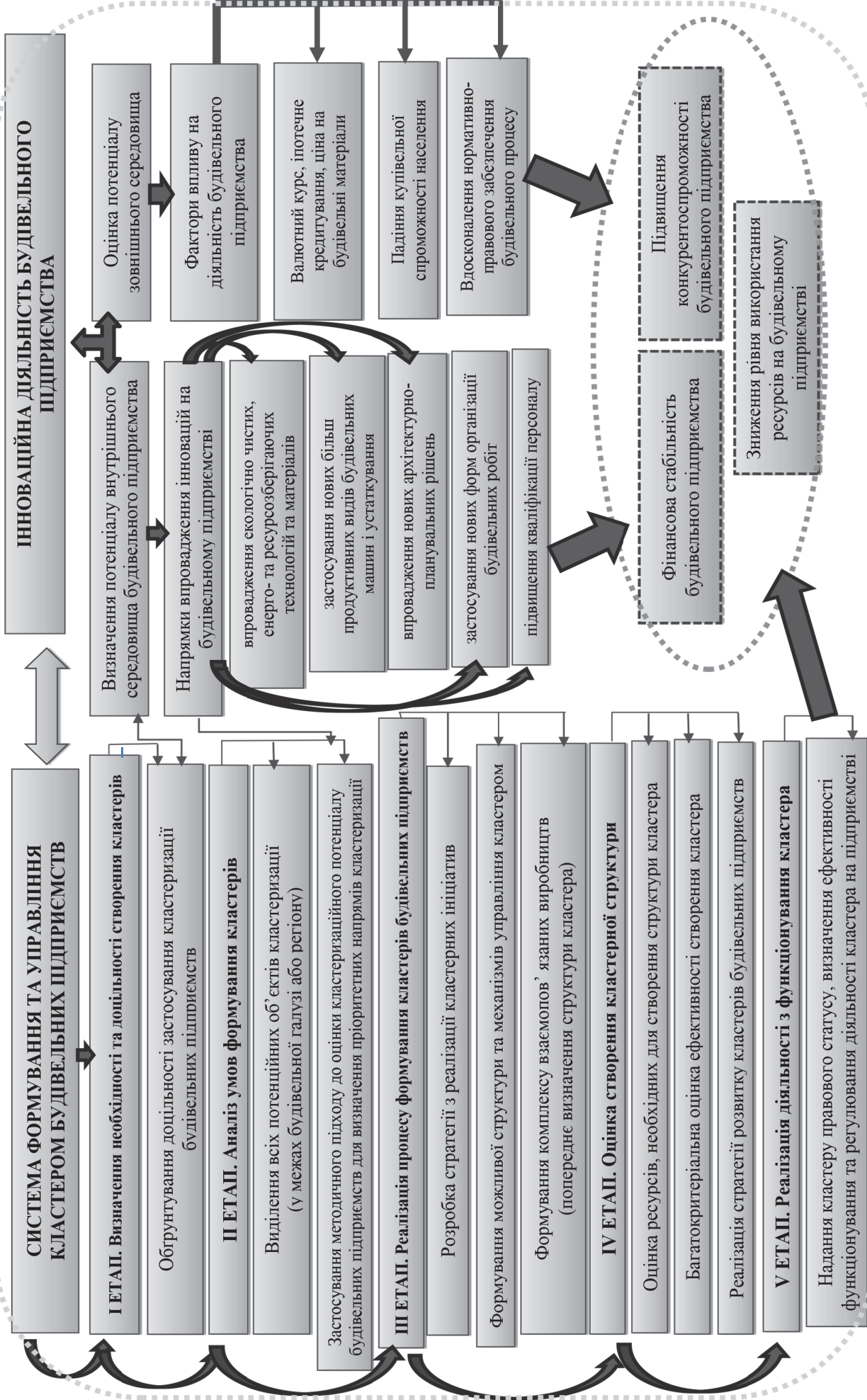

Рис. 2. Взаємозв'язок між системою формування та управління кластером будівельного підприємства та інноваційною діяльністю будівельного підприємства
 Джерело: розроблено автором

Створення та ефективне функціонування будівельних кластерів надає додатковий стимул вирішенню суспільних завдань. Зростають можливості отримання роботи для великої кількості працездатного населення, що частково вирішує проблеми безробіття; посилюється економічний розвиток регіонів, що сприяє створенню і розвитку кластерів; відбувається вдосконалення бази оподаткування завдяки залученню місцевої влади для лобювання заходів з підтримки розвитку підприємництва в регіоні. Розроблено напрями кластерної кооперації та функцій спеціалізованої кластерної організації на прикладі підприємств ЖКГ.

Результати дисертаційного дослідження показали, що для забезпечення розвитку будівельних підприємств, модернізації інфраструктури, найефективніше застосовувати мережеві підходи до управління будівельними підприємствами. Для цього проведено оцінювання економічних передумов щодо можливості формування в Україні таких мережевих організаційних структур, як кластери будівельних підприємств. Проаналізовано комплекс заходів щодо врегулювання організаційно-економічного механізму формування інноваційного кластера будівельних підприємств та визначено, що в умовах обмеженості фінансових ресурсів, матеріально-сировинної бази, фахового людського капіталу та економічних проблем дедалі зростає необхідність у науковому пошуку новітніх ресурсо- та енергоефективних будівельних матеріалів, технологій, проектування тощо. В рамках оцінки економічних передумов щодо можливості формування в Україні кластерів будівельних підприємств проведено аналіз макросередовища будівельних підприємств за допомогою *PEST*-аналізу, який передбачає вписування окремих факторів середовища. Кожному фактору надається оцінка: вага (сумарна оцінка 1); бал (від 1 до 5); оцінка (добуток вказаних показників). За допомогою оцінки з'ясовується, які з факторів середовища мають більш важливе значення для підприємства і тому заслуговують на особливу увагу (табл. 1).

Результати аналізу чинників свідчать, що найбільший вплив на діяльність будівельної галузі мають економічні фактори: рівень інвестування, нестабільність валютного курсу, зростання цін на ресурси, конкуренція на ринку і в галузі, попит і пропозиція. Такі процеси не можуть відбуватись стихійно і тому потребують застосування певних механізмів регулювання. Залученими до регулювання інноваційного розвитку будівництва стануть не тільки держава, але й інститути, здатні впливати на будівельний комплекс через певний інструментарій.

Фактори, що стримували розвиток будівельної галузі України у 2008-2018 рр., наведено на рис. 3. Для здійснення інноваційної діяльності будівельних підприємств необхідна наявність інноваційного потенціалу підприємства, оцінка його рівня і визначення ступеня його відповідності інноваційному клімату та внутрішнім потенційним можливостям. Оцінюючи інноваційний потенціал свого підприємства, керівник визначає свої можливості ведення інноваційної діяльності, тобто відповідає для себе на питання, чи готове підприємство до впровадження інновацій (рис. 4).

У третьому розділі «Удосконалення організаційно-економічного механізму формування кластерів будівельних підприємств» обґрунтовано методичний підхід до вибору організаційно-економічного механізму створення кластерів будівельних підприємств, розроблено напрями кластерної кооперації та обґрунтовано методичний підхід до вибору оптимального кластерного проєкту; оцінено та відібрано кластерні проєкти для оптимізації взаємодії підприємств у інноваційному кластері будівельних підприємств; прогнозовано можливі фінансово-економічні ефекти для будівельних підприємств за умови участі їх у формуванні та функціонуванні запропонованого кластера.

**Аналіз макросередовища будівельної галузі України
з використанням PEST-аналізу**

№пор	Політика (P)	Вага	Бал	Оцінка	№ пор.	Економіка (E)	Вага	Бал	Оцінка
1	Ступінь впливу держави на галузь	0,2	4	0,8	1	Конкуренція на ринку і в галузі	0,1	2	0,2
2	Недосконалість законодавства	0,14	2	0,28	2	Рівень інвестування	0,42	5	2,1
3	Політична ситуація	0,41	5	2,05	3	Попит і пропозиція	0,11	1	0,11
4	Поправки до законодавчої бази	0,1	1	0,1	4	Нестабільність валютного курсу	0,23	4	0,92
5	Непрозорість розподілу державних замовлень на виконання будівельно-ремонтних робіт	0,15	3	0,45	5	Зростання цін на ресурси	0,14	3	0,42
Усього		1	-	3,68	Усього		1	-	3,75
№п/п	Соціум (S)	Вага	Бал	Оцінка	№ п/п	Технологія (T)	Вага	Бал	Оцінка
1	Якість життя	0,22	5	1,1	1	Вплив технологічних нововведень	0,23	2	0,46
2	Зниження трудового потенціалу	0,16	3	0,48	2	Модернізація виробництва	0,15	4	0,6
3	Дефіцит спеціалістів	0,12	2	0,24	3	НТП	0,3	5	1,5
4	Неготовність людей до змін	0,15	1	0,15	4	Проведення науково-технічних робіт	0,16	1	0,16
5	Демографічна ситуація	0,35	4	1,4	5	Доступність технологій	0,16	3	0,48
Усього		1	-	3,37	Усього		1	-	3,2

Розроблено науково-методичний підхід до оцінки впливу інноваційного середовища на формування кластерів будівельних підприємств та обґрунтовано, що будівельні підприємства, які входять до інноваційного будівельного кластера, повинні володіти такими характеристиками: географічно зосереджені в одному або декількох регіонах; мати яскраво виражену спеціалізацію щодо надання будівельних послуг або виробництва будівельних виробів; взаємодіяти на основі принципів партнерства та конкуренції; мати формальну чи неформальну структуру та ін.

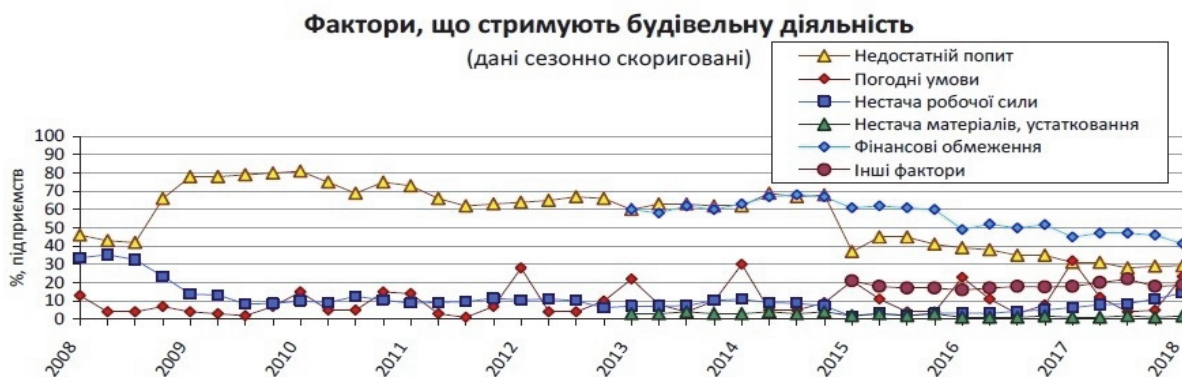

Рис. 3. Фактори, що стримували розвиток будівельної галузі України у 2008-2018 рр. (Джерело: www.ukrstat.gov.ua)

Визначено, що будівельні кластери мають ряд специфічних рис порівняно з кластерами в інших сферах. При створенні інноваційного будівельного кластера необхідно враховувати основні положення кластерної концепції, до яких належать:

- будівельні та споріднені підприємства, що формують кластер, мають можливість розподілу витрат, пов'язаних з використанням ідентичних ресурсів;
- географічна близькість підприємств дає змогу знизити транспортні та комунікаційні витрати;
- концентрація підприємств у межах регіону сприяє поширенню знань, тобто особистого досвіду і знань співробітників фірм, що входять у кластер. Через освоєння цих знань фірма прагне до підвищення конкурентоспроможності.

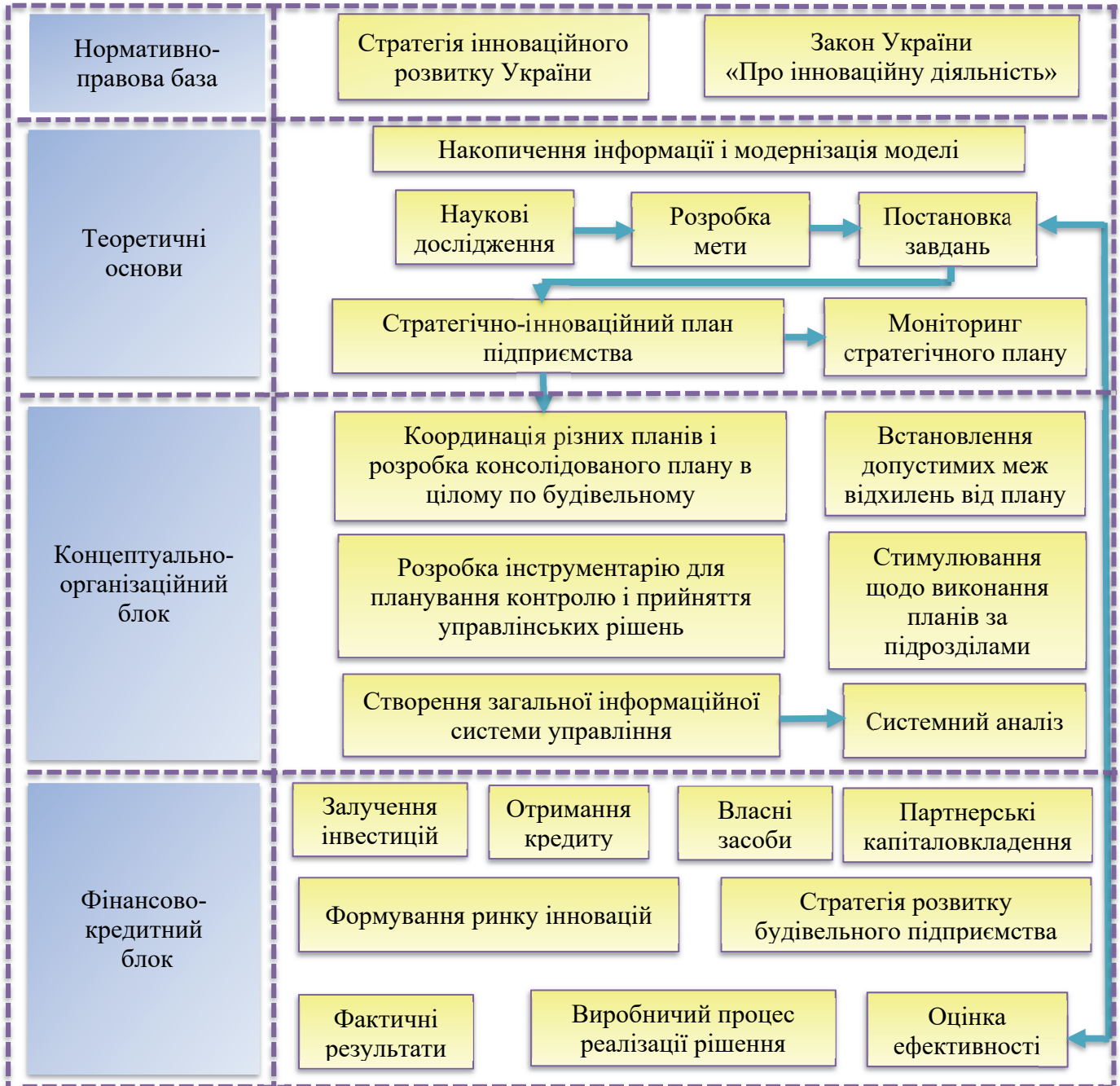

Рис. 4. Організаційно-економічний механізм функціонування будівельних підприємств, які впроваджують інноваційну діяльність

Джерело: розроблено автором

Особливість кластерів зумовлена специфікою будівельної галузі як основного виду економічної діяльності. Результати аналізу показали, що кластеризація

будівельного комплексу дає такі переваги: інноваційні будівельні кластери дають змогу мати доступ учасникам до нових технологій, знань, розвитку спільної науково-дослідницької роботи; у підприємства кластера з'являється можливість створювати додаткові конкурентні переваги завдяки впровадженню елементів інновацій у своїй діяльності, розвивати внутрішню спеціалізацію, знизити виробничі витрати завдяки зростанню масштабу виробництва; наявність таких гнучких підприємницьких структур у складі кластера, як малі та середні підприємства дають змогу формувати інноваційні точки розвитку зростання економіки регіону; можливість розвитку малого підприємництва в сфері будівництва, полегшення їх доступу до інвестиційних ресурсів, обмін ідеями і передання знань від фахівців до підприємців; кластеризація будівельного комплексу надає можливість менеджерам підприємств на рівні державного та місцевого самоврядування ефективніше відстоювати інтереси підприємств, що входять до складу кластера.

Досліджено, що в світовій практиці не існує єдиного підходу до методології формування кластерів в економіках регіону. Для формування методології управління процесами кластеризації будівельного комплексу в країнах з перехідною економікою необхідна чітка ідентифікація кластера в конкретних регіональних умовах. Ідентифікацію та формування кластера можна представити як процес у вигляді набору можливих інструментів аналізу, що можуть використовуватися залежно від специфіки поставлених теоретичних і практичних цілей. Такі методологічні інструменти ґрунтуються на визначенні трендів розвитку будівельного комплексу, аналізі взаємозалежності підприємств у складі кластера, в якому підвищення конкурентоспроможності виробленої продукції кожного підприємства залежить від успіхів іншого підприємства в складі кластера або сукупності учасників в цілому (рис. 5). Саме складові елементи інноваційного будівельного кластера визначають стратегічний напрям діяльності і розвитку будівельної галузі, а також організаційно-економічне забезпечення її конкурентоспроможності. В цьому випадку складовими елементами є підприємства житлового, комерційного, промислового та дорожнього будівництва, промисловість будівельних матеріалів та підприємства ЖКГ.

Розроблено методичний підхід до оцінки потенціалу підприємств ЖКГ при переході до складу інноваційного кластера. Організаційно-економічний механізм підприємства ЖКГ – це сукупність організаційних моделей, ресурсів, факторів і умов, функцій, методів і структур управління розвитком, що дають змогу ефективно оцінювати готовність підприємства ЖКГ увійти до складу інноваційного кластера, а також досягати цілей його виробничої діяльності.

Інструменти механізму забезпечення переходу ЖКГ до складу інноваційного кластера як системоутворюючі елементи мережевої структури відповідно до встановлених функцій поділяються на перетворюючі, підсилюючі, ті, що збільшують базові характеристики підприємства ЖКГ (сучасна технологічна база) та інтегруючі (регіональна коопераційна платформа). Процес управління інтеграцією підприємств ЖКГ як системоутворюючих елементів мережевої структури забезпечує реалізацію зазначених функцій і досягнення виділених результатів (рис. 6). Управління інтеграцією підприємств ЖКГ до складу кластера засноване на принципах: гнучкого управління рівнем інтеграції підприємств ЖКГ; фрактальності управління (наявність можливості постійного моніторингу інтеграції підприємства ЖКГ, виявлення і прогнозування факторів ризику під час переходу до складу інноваційного кластера).

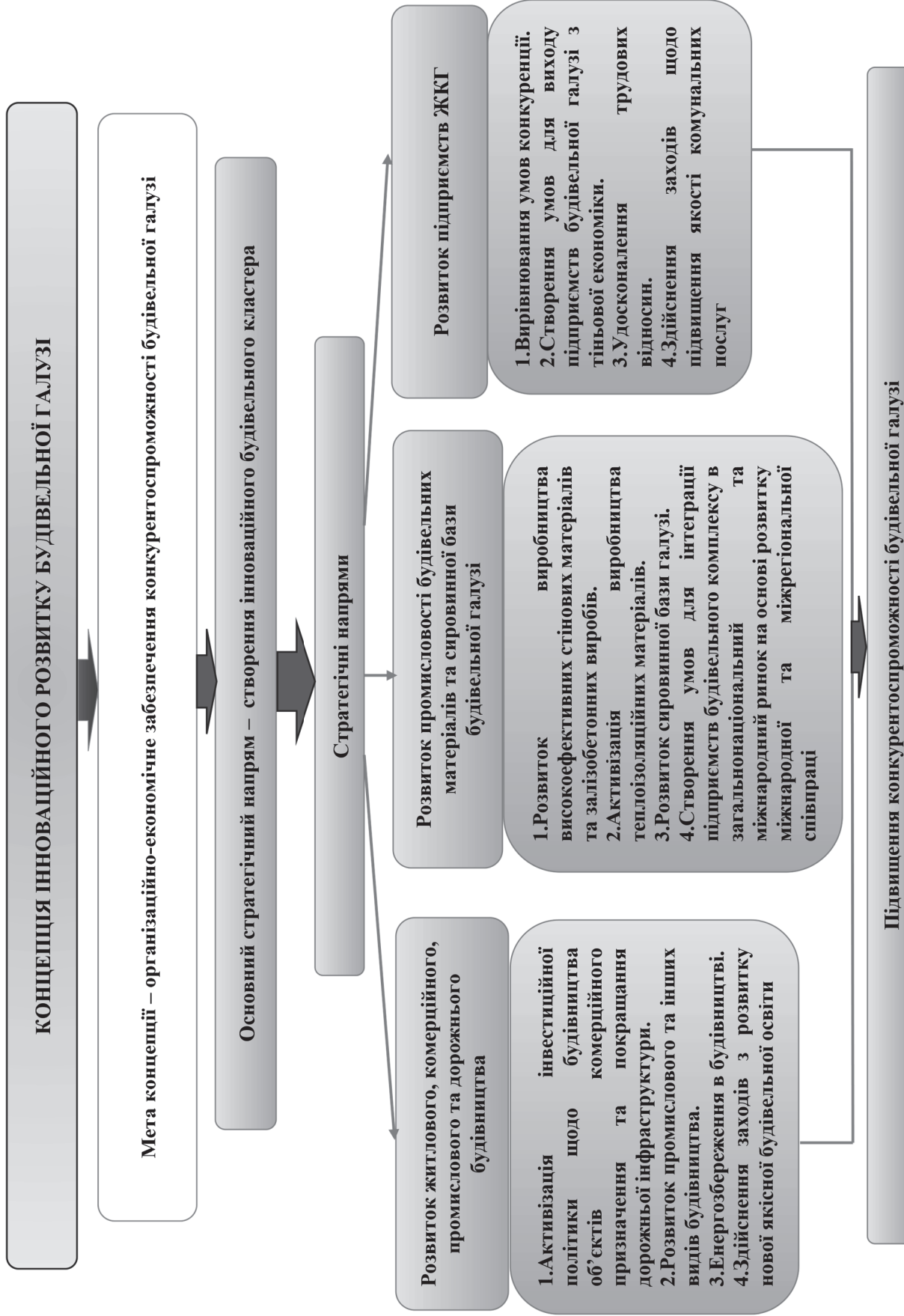

Рис.5. Концепція інноваційного розвитку будівельної галузі як основа формування кластерів будівельних підприємств
(Джерело: розроблено автором)

Впровадженій у практичну діяльність організаційно-економічний механізм забезпечення переходу підприємств ЖКГ до складу інноваційного кластера як системоутворюючих елементів мережевої структури дасть змогу вирішити ряд завдань, а саме: забезпечити конкурентоспроможність окремих функціональних областей в рамках загальної стратегії розвитку ЖКГ; своєчасно забезпечувати різними видами ресурсів процес розвитку підприємств ЖКГ; ефективно організувати управління підприємствами ЖКГ; скоординувати роботу всіх елементів механізму з метою забезпечення необхідного рівня інтеграції; моделювати процес інтеграції до складу кластера; сформулювати економічні, організаційні та управлінські передумови переходу до складу кластера.

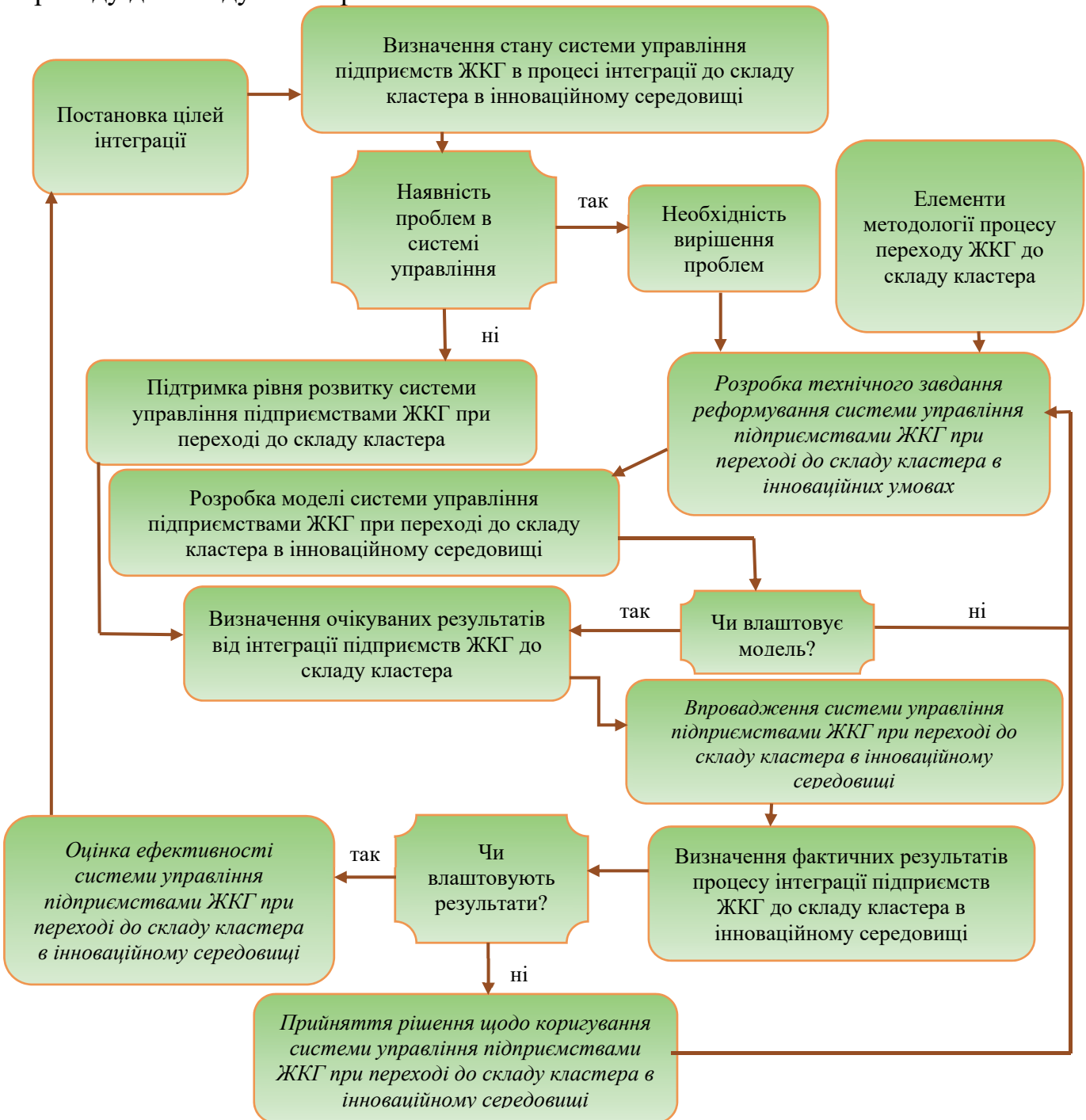

Рис.6. Модель процесу управління підприємствами ЖКГ як системоутворюючими елементами формування кластера в інноваційному середовищі (Джерело: розроблено автором)

Також організаційно-економічний механізм забезпечення переходу підприємств ЖКГ до складу інноваційного кластера можна розглядати і як процес залучення невикористаних резервів зростання або перетворення потенційних можливостей їх підвищення в реальну дійсність. Розроблений організаційно-економічний механізм дає змогу реалізувати інтеграцію підприємств ЖКГ як системоутворюючих елементів мережевої структури до складу інноваційного кластера.

Для визначення можливості та доцільності формування кластерних структур у системі ЖКГ необхідне застосування методичного забезпечення, адаптованого з урахуванням галузевої специфіки. Кількісна оцінка кластерного потенціалу базується на розрахунку ряду показників, серед яких коефіцієнти локалізації, спеціалізації та інновації. Ці показники можуть бути інтерпретовані як окремо один від одного, так і в рамках зведеного інтегрального показника оцінки кластерного потенціалу. Запропоновано методичний підхід до оцінки кластерного потенціалу підприємств сфери житлово-комунального господарства, що містить послідовність дій з трьох етапів: формування системи показників оцінки кластерного потенціалу ЖКГ; оцінка й інтерпретація кластерного потенціалу; визначення спрямованості кластеризації (рис.7).

На першому етапі розраховують показники, що характеризують інтеграційні процеси в кластері ЖКГ. До таких показників належать коефіцієнти локалізації, спеціалізації та інновації. Коефіцієнт локалізації (K_L) ЖКГ є порівняння інтенсивності звернення громадян у структурі житлово-комунальних послуг регіону з інтенсивністю звернення громадян у країні. При цьому параметром порівняння може виступати не тільки обсяг звернень як таких, а й інші показники, що характеризують діяльність сфери ЖКГ. Коефіцієнти локалізації можуть бути інтерпретовані не тільки як складова частина зведеного інтегрального показника кластерного потенціалу, а й як самостійні показники. Їх значення, що перевищують одиницю, свідчать про високу роль галузі в економіці регіону.

Наступний показник оцінки – коефіцієнт спеціалізації (K_C), який являє собою відношення частки послуг, що надає сфера ЖКГ регіону в структурі послуг комунальної сфери країни, до частки валового регіонального продукту у валовому національному продукті країни. Його вагомість обумовлена ефектом агломерації, що виникає у результаті скупчення потенційних учасників кластера на території регіону. Третім показником у системі оцінки кластерного потенціалу є коефіцієнт інновації (K_{IN}), який розраховується як відношення частки інновацій регіону в структурі ЖКГ країни до частки чисельності населення регіону в чисельності населення країни. На другому етапі на основі розрахунку окремих показників визначається інтегральний показник кластерного потенціалу ЖКГ.

$$K_{ПЖКГ} = (K_{L1} + K_{L2} + K_{L3} + K_C + K_{IN}) / 5,$$

де K_{L1} – коефіцієнт локалізації ЖКГ за інтенсивністю звернення громадян;

K_{L2} – коефіцієнт локалізації ЖКГ за рівнем якості послуг;

K_{L3} – коефіцієнт локалізації АПК за кількістю обслуговуючих організацій;

K_C – коефіцієнт спеціалізації ЖКГ;

K_{IN} – коефіцієнт інновації послуг ЖКГ.

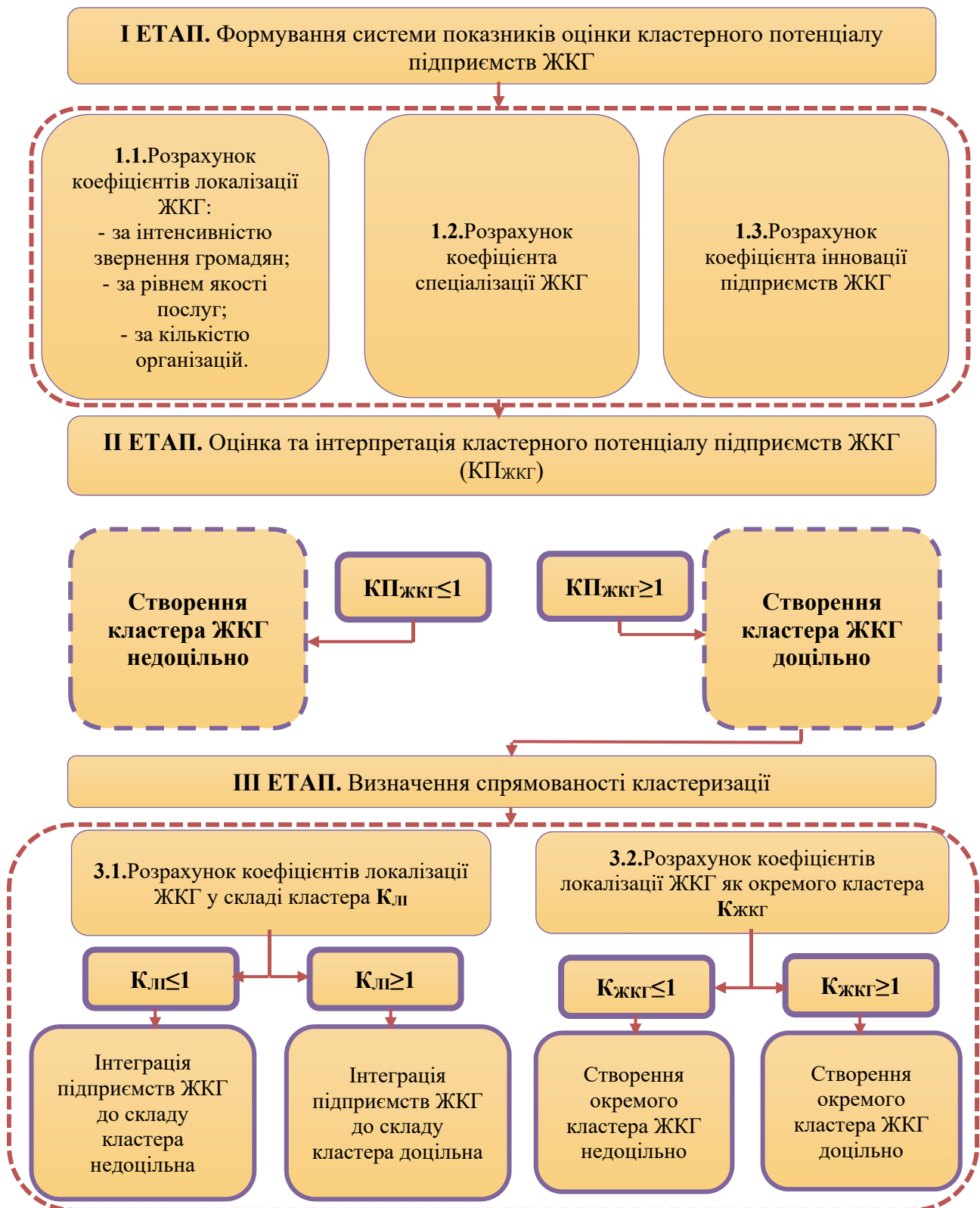

Рис.7. Методика оцінки кластерного потенціалу підприємств ЖКГ в умовах інноваційного середовища (Джерело: розроблено автором)

Значення показника, що перевищує одиницю, свідчить про доцільність ініціювання кластерних утворень у сфері житлово-комунальних послуг. Якщо коефіцієнт менше одиниці, то створення кластера недоцільно. Необхідно враховувати той факт, що якщо значення кластерного потенціалу наближається до одиниці в динаміці (0,8-1), то інтеграційні процеси в ЖКГ можливі й їх розвиток може сприяти як економічному зростанню галузі, так і економіки регіону в цілому. На третьому

етапі визначається спрямованість кластеризації підприємств ЖКГ. У рамках розробленої методики запропоновано додаткові розрахунки коефіцієнтів локалізації ЖКГ у складі інноваційного кластера і локалізації ЖКГ як окремого кластера.

Запропонований методичний підхід до оцінки потенціалу кластеризації сфери житлово-комунального господарства забезпечить не тільки визначення перспективності кластерних утворень у сфері комунальних послуг, а й дасть змогу уточнити спрямованість інтеграційних процесів галузі.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичні узагальнення та запропоновано новий підхід до розв'язання наукової проблеми організаційно-методичного механізму формування інноваційного кластера будівельних підприємств на основі формування та ефективного функціонування кластера. Основні науково-практичні результати полягають у такому:

1. Узагальнено теоретичні підходи до визначення сутності кластерної моделі як інструменту забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств, зокрема розроблено авторський підхід до організаційно-економічного механізму управління кластером будівельних підприємств, визначено причинно-наслідковий зв'язок дослідження практики управління потенціалом розвитку підприємств ЖКГ у контексті адаптації в інноваційному середовищі, запропоновано методичний підхід до активізації інноваційної діяльності будівельних підприємств через уточнення основних передумов формування інноваційних будівельних кластерів з урахуванням принципів інноваційного розвитку будівельних підприємств у складі кластера, надано авторське визначення термінів «інноваційний будівельний кластер», «інноваційне середовище».

2. Визначено особливості функціонування та виокремлено види кластерів у європейській економіці, запропоновано науково-методичний інструментарій функціонування будівельних підприємств, які впроваджують інноваційну діяльність за допомогою розроблених конкретних форм і методів управління, реалізації стратегії і забезпечення процесу інноваційного розвитку на основі узагальнення основних наукових підходів до аналізу передового зарубіжного досвіду формування і розвитку інноваційних будівельних кластерів.

3. Розкрито умови та організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності кластерної взаємодії підприємств ЖКГ. Організаційно-економічний механізм оцінки кластерного потенціалу будівельних підприємств на прикладі підприємств ЖКГ в умовах інноваційного середовища включає критерії визначення економічних передумов створення інноваційного будівельного кластера, розроблення принципів інтеграції основних учасників інноваційного будівельного кластера, механізма формування інноваційного будівельного кластера.

4. Проаналізовано динаміку та тенденції економічного розвитку будівельних підприємств України та встановлено показники ефективності функціонування кластера, які визначають: послідовність дій під час аналізу інноваційної діяльності не тільки окремих будівельних підприємств, а й спектра продукції і послуг, що мають конкурентні переваги; доцільність участі підприємства у кластері; його інноваційну активність; динаміку і відносні показники валового національного продукту; інноваційний потенціал галузі з врахуванням мультиплікативного ефекту будівельного кластера. Результати аналізу економічного стану будівельної галузі

України показали, що за рядом економічних закономірностей, які стосуються структури будівельного виробництва, особливостей конкурентних взаємовідносин між підприємствами, наявним потенціалом для розвитку будівельної галузі, Україна має подібні до європейських тенденції, що є важливим практичним підґрунтям для розвитку ефективного співробітництва та імплементації успішних практик у господарську діяльність.

5. Досліджено перспективні тенденції розвитку будівельної галузі України та на основі проведеної оцінки визначено критерії оцінки ефективності інноваційних процесів як основи соціально-економічного розвитку будівельної галузі та розроблено науково-методичний підхід, що включає побудову багаторівневої схеми дослідження процесів інноваційного середовища та показників інноваційної діяльності, багатокритеріальну оцінку інноваційної активності підприємств будівельної галузі з розрахунком інтегрального показника ефективності їх інноваційної діяльності.

6. Розроблено напрями кластерної кооперації та функції спеціалізованої кластерної організації на засадах концепції просторової організації діяльності будівельних підприємств, яка формує основу інноваційного розвитку та взаємодії науки, освіти і будівельного виробництва з використанням потенціалу суміжних галузей та визначено головні принципи побудови моделі сприйнятливості інновацій, виявлено взаємозалежність і взаємозумовленість складових її елементів у територіальному аспекті на мікро-, мезо- та макрорівнях.

7. Обґрунтовано методичний підхід до вибору організаційно-економічного механізму та розроблено послідовність дій створення кластерів будівельних підприємств, визначено методичні засади формування і функціонування будівельного кластера при взаємодії науки, освіти і виробництва як просторово-локалізованої інноваційної підсистеми України з позицій використання потенціалу будівельних підприємств, що включають багаторівневу схему формування кластера, аналіз і діагностику передумов створення будівельного кластера в інноваційному середовищі та механізм його функціонування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях та виданнях, що включено до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Новиков Д., Лаврухіна К., Кушик-Стрельніков Я. Механізми реалізації інноваційного розвитку регіонів: український і зарубіжний досвід. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. Зб. наук.праць. Ч.2.* Київ: КНУБА. 2017. № 35. С. 326-332 (0,45 друк.арк.) (Видання індексується Google Scholar) (Особистий внесок: удосконалено механізм взаємодії основних учасників інноваційного кластера з урахуванням ступеня тісноти зв'язків та рівня організаційно-економічного механізму функціонування кластера).

2. Лаврухіна К., Кушик-Стрельніков Я., Новиков Д. Інтенсифікація інноваційних процесів на основі кластеризації економіки. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. Зб. наук.праць.* Київ: КНУБА. 2018. № 38. С. 125-130.(0,33 друк.арк.) (Видання індексується Google

Scholar) (Особистий внесок: визначено основні критерії кластеризації економіки та визначено критерії вибору основних учасників кластера).

3. Лаврухіна К.О. Кластери як організаційно-економічний механізм функціонування інноваційної діяльності в Україні і світі. *Причорноморські економічні студії. Науковий журнал*. 2020. Вип. 50. С. 53-57 (0,58 друк.арк.) (Видання індексується *Index Copernicus*).

4. Новиков Д., Лаврухіна К., Кушик-Стрельников Я. Інноваційні технології в будівництві. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. Зб. наук. праць*. Київ: КНУБА, 2020. № 44. С. 126-132. (0,29 друк.арк.) (Видання індексується *Google Scholar*) (Особистий внесок: розроблено перспективи підвищення ефективності будівельної галузі).

5. Лаврухіна К.О. Інноваційна діяльність будівельних підприємств як фактор сталого розвитку економіки. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського»*. Т. 31(70). 2020. № 2. С. 217-220. (Серія: Економіка і управління). (0,5 друк.арк.) (Видання індексується *Index Copernicus*).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

6. Лаврухіна К.О. Інноваційний кластер як актуалізаційний елемент економічного розвитку будівельного підприємства. *Міжнародна науково-практична конференція [«Економіко-управлінські та інформаційно-аналітичні новації в будівництві»]* (27 березня 2020 р.). Київ: КНУБА, 2020. С. 51-53 (0,08 друк.арк.).

7. Лаврухіна К.О. Розвиток системи інноваційних процесів в контексті національної економіки України. *Міжнародна науково-практична конференція [«Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу»]* (26 березня 2020 р.). Київ: КНУБА, 2020. С. 60-62 (0,08 друк.арк.).

8. Лаврухіна К., Скочко В., Плоский В., Куліков П. Диференційні закономірності розподілу якості у будівельному виробництві. *International scientific-practical conference of young scientists VMC-2019* (27-29 november 2019). Kyiv: KNUCA, 2019. P. 72-73. (0,08 друк.арк.) (Особистий внесок: визначено сутність показника якості та його особливості у будівельному виробництві).

9. Лаврухіна К.О. Вплив крайових та початкових умов при моделюванні рівня якості будівельних робіт. *Робоча програма та тези доповідей Восьмої міжнародної науково-практичної конференції [«Інтегровані енергоефективні технології в архітектурі та будівництві»]* (25-27 квітня 2018 р.). Київ: КНУБА, 2018. С. 47-48. (0,08 друк.арк.).

10. Lavrukhina K. Theoretical aspects of introduction of differential laws of the construction production quality formation process. *Working program and proceedings of International scientific-practical conference of young scientists VMC-2017* (28.11 – 01.12. 2017). Kyiv: KNUCA, 2017. P.116-117 (0,08 друк.арк.).

11. Лаврухіна К.О. Перспективи розвитку моделі прогнозування якості будівельних робіт з урахуванням реальної динаміки зведення будинку. *Робоча програма та тези доповідей Сьомої міжнародної науково-практичної конференції [«Інтегровані енергоефективні технології в архітектурі та будівництві»]* (26-28 квітня 2017). Київ: КНУБА, 2017. С. 66 (0,04 друк.арк.) .

12. Ploskyi V., Lavrukina K. *Some aspects of quality forecasting of construction works. Робоча програма та тези доповідей Шостої міжнародної науково-практичної конференції [«Інтегровані енергоефективні технології в архітектурі та будівництві»]* (13-15 квітня 2016 р.). Київ: КНУБА, 2016. С. 46-47 (0,08 друк.арк.) (Особистий внесок: розроблено критерії оцінки якості будівельних робіт).

13. Лаврухіна К.О. Особливості розвитку процесу моделювання якісної моделі управління маркетинговою системою. *Програма науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів КНУБА*. Київ: КНУБА, 2013. С. 40. (0,04 друк.арк.).

14. Лаврухіна К.О. Поняття системного процесу управління маркетинговими системами. *Наукова конференція молодих вчених, аспірантів і студентів КНУБА: тези доп. У 2-х ч. Ч.2*. Київ: КНУБА, 2012. С. 47-48. (0,08 друк.арк.).

Інші публікації:

15. Бондар О.А., Якимчук І.М., Лаврухіна К.О. Геометричне моделювання маркетингових систем в будівництві. *Містобудування та територіальне планування. Наук.-техн. зб.* Від. ред. М. М. Осетрін. Київ: КНУБА, 2011. Вип. 42. С. 54-64. (0,45 друк.арк.) (Особистий внесок: удосконалено параметри геометричного моделювання маркетингових систем з врахуванням специфіки будівництва).

16. Бондар О.А., Лаврухіна К.О. Обґрунтування доцільності управлінських процесів в маркетинговій системі з позиції прикладної геометрії. *Містобудування та територіальне планування. Наук.-техн. зб.* Від. ред. М. М. Осетрін. Київ: КНУБА, 2013. Вип. 47. С.111-117 (0,29 друк.арк.) (Особистий внесок: обґрунтовано теоретичні підходи до визначення доцільності впровадження управлінських процесів у маркетингові системи).

АНОТАЦІЯ

Лаврухіна К.О. Організаційно-економічний механізм формування кластерів будівельних підприємств в інноваційному середовищі. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Київський національний університет будівництва і архітектури, МОН України. – Київ, 2020.

Дисертаційна робота присвячена розробленню теоретичних, методичних та практичних аспектів розвитку будівельних підприємств на основі формування та ефективного функціонування кластерних структур в інноваційному середовищі. Розроблено методичний підхід до вибору оптимального кластерного проекту для спільної реалізації підприємствами в межах інноваційних кластерів на основі побудови ієрархічної моделі багатокритеріального вибору, що забезпечує найбільш повну реалізацію цілей, завдань та господарських інтересів його учасників, а також сприяє підвищенню ефективності їх партнерської взаємодії та мотивації у реалізації кластерних проєктів, спрямованих на вирішення спільних виробничих, інноваційних, інфраструктурних, інформаційно-комунікаційних, освітніх, соціально-екологічних

проблем господарської діяльності. Удосконалено класифікацію спільних кластерних проєктів, а також систематизовано мотиваційні чинники, що спонукають підприємства до організації кластерної кооперації на основі виділення двох критеріїв переваг: зростання інноваційної активності будівельних підприємств та зменшення витрат підприємств, що спрощує пошук зон перетину інтересів учасників кластера та підвищує економічну якість їх взаємодії.

Ключові слова: кластер, інноваційне середовище, будівельне підприємство, інфраструктура, інновація.

АННОТАЦІЯ

Лаврухина К.А. Организационно-экономический механизм формирования кластеров строительных предприятий в инновационной среде. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Киевский национальный университет строительства и архитектуры, МОН Украины. – Киев, 2020.

Диссертационная работа посвящена разработке теоретических, методических и практических аспектов развития строительных предприятий на основе формирования и эффективного функционирования кластерных структур в инновационной среде. Разработан методический подход к выбору оптимального кластерного проекта для коммунальной реализации предприятиями в пределах инновационного кластера на основе построения иерархической модели многокритериального выбора, что обеспечивает наиболее полную реализацию целей, задач и хозяйственных интересов его участников, а также способствует повышению эффективности их партнерского взаимодействия и мотивации в реализации кластерных проектов, направленных на решение совместных производственных, инновационных, инфраструктурных, информационно-коммуникационных, образовательных, социально-экологических проблем хозяйственной деятельности. Усовершенствована классификация совместных кластерных проектов, а также систематизированы мотивационные факторы, побуждающие предприятия к организации кластерной кооперации на основе выделения двух критериев преимущества: рост инновационной активности строительных предприятий и уменьшение расходов предприятий, что упрощает поиск зон пересечения интересов участников кластера и повышает экономическое качество их взаимодействия.

Усовершенствован научно-методический подход к идентификации кластеров строительных предприятий за счет смещения акцентов с количественно-структурного анализа концентрации предприятий и занятости на качественный анализ отечественных хозяйственных условий, что позволит повысить достоверность идентификации потенциально активных кластеров в регионах Украины; рассмотрена группа условий, определяющих и обеспечивающих эффективность кластерного взаимодействия за счет дополнения его условиями социальной среды, предусматривающих наличие определенного уровня экономического доверия, социальной активности, развитие межорганизационных коммуникаций и опыта кластерного сотрудничества в предпринимательской среде. Определены сущность и содержание инновационного кластера, в котором акцентировано внимание на том,

что кластерное взаимодействие строительных предприятий в его пределах ориентировано на оптимизацию всего процесса: от поставщиков до конечных потребителей с целью получения дополнительных социально-экономических эффектов, которые формируются на четырех уровнях: предприятия, направление экономической деятельности, региона и государства, а также понимание сущности совместных кластерных проектов как совокупности процессных и технологических мероприятий. Эти мероприятия имеют определенную структуру и последовательность, что позволило разделить управленческие задачи, обеспечить высокую управляемость и согласованность управленческих действий, направленных на эффективную реализацию проекта.

Проведенный анализ экономического состояния строительной отрасли Украины показал, что по ряду экономических закономерностей, касающихся структуры строительного производства, особенностей конкурентных взаимоотношений между предприятиями, имеющимся потенциалом для развития строительной отрасли Украина имеет подобные европейским тенденции, что является важной практической основой для развития эффективного сотрудничества и имплементации успешных практик в хозяйственную деятельность.

Обосновано использование структурно-количественных и качественных методов кластерной идентификации, целесообразность формирования инновационного кластера строительных предприятий и привлечения в его состав ведущих строительных предприятий. Доказано, что создание указанного кластера будет способствовать развитию инфраструктуры и увеличению производственных мощностей за счет распределения общей нагрузки путем кооперации всех видов строительных предприятий и созданию дополнительных рабочих мест, преимущественно в сфере инженерно-технического обслуживания.

Ключевые слова: кластер, инновационная среда, строительное предприятие, инфраструктура, инновации.

ABSTRACT

Lavrukhina K. Organizational and economic mechanism of formation of clusters of construction enterprises in an innovative environment. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a PhD in Economics, specialty 08.00.04 – Economics and management of enterprises (by types of economic activity). – Kiev National University of Construction and Architecture, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2020.

The dissertation is devoted to development of theoretical, methodological and practical aspects of development of construction enterprises on the basis of formation and effective functioning of cluster structures in an innovative environment. A methodological approach to the choice of the optimal cluster project for joint implementation by enterprises within innovative clusters has been developed, based on the construction of a hierarchical model of multicriteria choice, which provides the most complete realization of the goals, objectives and economic interests of its participants, as well as enhances the effectiveness of their partnership interaction and motivation in implementation of cluster projects aimed at joint production, innovation, infrastructure, information and communication, education x, socio-environmental problems of economic activity. The classification of joint cluster projects has been improved, as well as the systematization of motivational factors that

encourage enterprises to organize cluster cooperation on the basis of the allocation of two criteria of advantages: increase of innovative activity of construction enterprises and reduction of costs of enterprises, which simplifies the search of zones of intersection of interests of cluster participants and enhances cluster participants' interests. .

Keywords: cluster, innovation environment, construction enterprise, infrastructure, innovation.